

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Ένα ακόμη ορθογραφικό λεξικό; Θα χρειαζόταν; Σπεύδουμε να απαντήσουμε «όχι», αν επρόκειτο πάλι για μια απλή παράθεση λέξεων υπό μορφή πινάκων. Γιατί κάτι τέτοιο εμπεριέχεται ήδη σε κάθε ερμηνευτικό λεξικό! Το *Λεξικό* μας της *Νέας Ελληνικής Γλώσσας* (το «μεγάλο» των 2.032 σελίδων), το *Λεξικό* μας για το *Σχολείο και το Γραφείο* (των 1.280 σελίδων) και το *Μικρό Λεξικό* μας της *Νέας Ελληνικής Γλώσσας* (των 1.069 σελίδων) είναι, βεβαίως, με την έννοια αυτή, και ορθογραφικά λεξικά.

Έχοντας αποκτήσει πολύτιμη πείρα από τη σύνταξη των τριών εκδοσμένων *Λεξικών* μας και άλλων στα οποία δουλεύουμε από καιρό, κρίναμε απαραίτητη την έκδοση ενός **Ειδικού Ορθογραφικού Λεξικού** της Ελληνικής με πρακτικές, χρήσιμες και έγκυρες πληροφορίες για την ορθή γραφή των λέξεων της γλώσσας μας. Συλλάβαμε την ιδέα και δουλέψαμε σκληρά για να δώσουμε ένα Ειδικό Ορθογραφικό Λεξικό, στο οποίο **να εξηγείται** και **να διδάσκεται** συγχρόνως η ορθογραφία της Ελληνικής.

Ορθογραφικές δυσκολίες στη γραφή των λέξεων της Ελληνικής -και όχι μόνο- εμφανίζονται σε δύο επίπεδα: στον κορμό της λέξης (ρίζα και θέμα) και στο ληκτικό τμήμα της (καταλήξεις). Οι δυσκολίες προέρχονται από το αυτονόητο σύστημα ορθογραφίας που χρησιμοποιούμε στον γραπτό λόγο για μια γλώσσα με μακραίωνη ιστορία όπως η Ελληνική, το **σύστημα ιστορικής-ετυμολογικής ορθογραφίας**. Για να κατακτήσει κανείς ένα τέτοιο λεπτό, σύνθετο και δύσκολο σύστημα, χρειάζεται πληροφορίες για την **ετυμολογία** του κορμού κυρίως των λέξεων και **συστηματικούς κανόνες** για την ορθογραφία του ληκτικού τμήματος των λέξεων (των παραγωγικών και κλιτικών καταλήξεων και τερμάτων). Αυτό επιχειρείται εδώ **συστηματικά και για πρώτη φορά σε ορθογραφικό λεξικό**, αποτελώντας και μια πρόταση της ελληνικής επιστημονικής λεξικογραφίας για το πώς πρέπει να συντάσσεται ένα **Ειδικό Ορθογραφικό Λεξικό** των γλωσσών -και είναι πολλές- που χρησιμοποιούν την ιστορική-ετυμολογική ορθογραφία. Θεωρούμε ότι είναι αδύνατον να αποκτήσει κανείς γνώση και ευρύτερη εποπτεία της ορθογραφίας, αν δεν έλθει σε επαφή με χρήσιμες, όσο και πρακτικές πληροφορίες για την προέλευση των λέξεων που εμφανίζουν ορθογραφικές δυσκολίες, δηλαδή σε επαφή με την **ετυμολογία** ορισμένων

λέξεων. Και παράλληλα αν δεν γνωρίσει τον μηχανισμό των **κανονικότητων** που διέπουν την ορθογραφία του ληκτικού τμήματος των λέξεων, συστηματοποιημένων υπό μορφή ορθογραφικών κανόνων και ομαδοποιημένων σε «υποσυστήματα».

Πιστεύουμε ότι αξίζει τον κόπο να περιδιαβάσει ο αναγνώστης αυτού του Λεξικού τον κόσμο των **Σχολίων** (3.500!), των **Ορθογραφικών Παρατηρήσεων** και των **Ειδικών Ορθογραφικών Πινάκων** (διττογραφουμένων λέξεων, ξενικής προέλευσης λέξεων και του τονισμού και συλλαβισμού των λέξεων), σταματώντας σε ό,τι τον ενδιαφέρει περισσότερο. Η ορθογραφία μιας γλώσσας -η ιστορική-ετυμολογική κατ'εξοχήν- είναι ο καθρέφτης της ιστορικής της πορείας, της γραπτής οργάνωσης των εννοιών-σημασιών που εκφράζει και, πάνω απ' όλα, άσκηση πειθαρχίας και καλλιέργεια του πνεύματος των ανθρώπων που τη μιλούν και τη γράφουν.

Κι από την άλλη μεριά, εκτός από την προσπάθεια της παλαιότερης (του 1941) Γραμματικής Τριανταφυλλίδη και κάποιες παλιές αποσπασματικές προσπάθειες της Ακαδημίας, δεν έχει υπάρξει έγκυρη, συστηματική, επιστημονική αντιμετώπιση των προβληματικών ορθογραφιών αρκετών λέξεων και καταληκτικών υποσυστημάτων. Εν τω μεταξύ, η επιστήμη έχει προχωρήσει και έχουν προταθεί ετυμολογικές ορθογραφήσεις και συστηματικές αναθεωρήσεις που δεν επιτρέπεται να αγνοηθούν. Το κενό στον χώρο αυτόν επιχειρεί να πληρώσει το παρόν Λεξικό, προτείνοντας μεμονωμένες και ευρύτερες ρυθμίσεις που ελπίζουμε να προβληματίσουν και να ευαισθητοποιήσουν όχι μόνο τον απλό αναγνώστη αλλά και εκείνους που έχουν αποφασιστική εξουσία σε τέτοια θέματα. **Η επιστημονική συνέπεια στην αντιμετώπιση της ορθογραφίας με βάση την ετυμολογία και η αξιοποίηση της ιστορικής συνέχειας της Ελληνικής είναι τα κριτήρια που ακολουθήσαμε.** Το πολυχρησιμοποιημένο -και ανεκτό- κριτήριο της απλούστευσης θεωρούμε ότι δεν πρέπει να ξεπερνά ορισμένα όρια, γιατί τότε κινούμαστε πλέον στον επισφαλή χώρο της αυθαιρεσίας.

* * *

Στη σύνταξη αυτού του έργου βοήθησαν παλαιοί και νέοι συνεργάτες μου, που σπούδασαν κοντά μου γλωσσολογία στο Πανεπιστήμιο Αθηνών. Είναι ο λαμπρός λεξικογράφος Γιώργος Τράπαλης, που είχε και τη γενική επιμέλεια της έκδοσης, ο Θεόδωρος Μωυσιάδης, από τους πιο ειδικούς σε θέματα επιστημονικής ετυμολογίας, ο εκλεκτός συνεργάτης Γιώργος Μπάτζιος, που βοήθησε σε διάφορες φάσεις του έργου και, ειδικά για το παρόν λεξικό, υπήρξε ένας ακόμη άξιος συνεργάτης, ο Πέτρος Δημητρακόπουλος. Τους ευχαριστώ όλους θερμά και από τη θέση αυτή.

Ευχαριστίες οφείλονται και στους φιλόλογους Λίντα Βολτή και

Βασίλη Μαλισιόβα, που είχαν την ευθύνη της διόρθωσης των τυπογραφικών δοκιμίων. Το δύσκολο τεχνικό μέρος της συγκρότησης του Λεξικού ανέλαβε με εξαιρετική επαγγελματική απόδοση η Μαρία Χριστοπούλου-Αραούζου, ενώ πολύτιμη υπήρξε η τεχνική υποστήριξη του Μύρωνα Ρωμανού στα στάδια της προεκτύπωσης και της εκτύπωσης του έργου. Τους ευχαριστώ όλους.

Ευχαριστώ, τέλος, θερμά τους εκδότες του Λεξικού Κώστα και Νάντια Τσιβεριώτη, που βοήθησαν καθοριστικά στο να έλθει το έργο εις πέρας με τέτοια ποιότητα, ξεπερνώντας ποικίλες δυσκολίες.

Ακολουθώντας την παράδοση των ποιοτικών, έγκυρων και πρωτόρων επιστημονικών Λεξικών που έχουμε δώσει μέχρι τώρα σε όσους ενδιαφέρονται για μια καλύτερη γνώση της ελληνικής γλώσσας, ευελπιστούμε ότι το νέο αυτό, εύχρηστο, αξιόπιστο και διδακτικό Λεξικό θα βοηθήσει τους αναγνώστες να βρουν τον δρόμο τους στις λεωφόρους αλλά και στις ατραπούς της ιστορικής μας ορθογραφίας.

Γ. Μπαμπινιώτης